

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica Secundum Viam Et Doctrinam D. Thomæ Aquinatis, Doctoris Angelici

In Celebri Archiepiscopali Benedictina Universitate Salisburgensi, methodo
& norma ibidem usitata publicè tradita, & in IV. Tomos digesta ; Qvorvm
Primvs Tractat De Deo Vno Et Trino, Deq[ue] Creatura Angelica ...

Mezger, Paul

Augustæ Vindelicorum, 1695

Articulus II. De conscientia erronea.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74152](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74152)

tanquam à DEO concessum, & proportionatum Divinæ legi.

10. Dices primò. An hinc non sequatur vitiosus circulus, si opus sit rectum per ordinem ad regulam Conscientiæ, ipsa quoque Conscientia sit recta per ordinem ad opus rectum, tanquam proprium objectum? Respondeo non esse circulum vitiosum, quia in diverso genere, modoque causandi. Opus quippe rectum denominatur, quasi passivè à conscientia regulante in ordine causæ idealis & directivæ, uti fit in artefactis. Conscientia verò denominatur recta ab objecto in genere causæ objectivæ, & quasi activè, in quantum conscientia ipsa in objecto regulativè causat conformitatem cum lege æterna: cum enim omnium veritas sit quædam conformitas cum objecto, etiam practica veritas debet esse talis; hæc tamen cum differentiâ, quod practica activè quasi sibi conformatur, speculativa quasi passivè conformatur objecto.

11. Dices secundò. Conscientia tanquam regula secunda, regulata & exemplata à prima regula, non potest esse recta, nisi sit conformis primæ regulæ, seu legi divinæ: sed non est conformis, quando est invincibiliter erronea: tunc enim lex

Divina actum prohibet, & dicitur esse illicitum, quem econtrâ conscientia dicitur esse licitum: ergò tunc non potest esse recta. Respondeo distinguendo minorem: non est conformis divinæ legi ut absolute respicienti talem actum vel objectum, concedo; & idè est speculativè falsa: non est conformis divinæ legi respicienti talem actum ut substantem tali invincibili representationi, nego. Sic enim dicitur, hunc actum formaliter esse honestum & licitum. Unde, si Jacobus Liz, invincibiliter existimatæ uxori, delictum denegasset, contra Divinam legem justitiæ peccasset.

Sed nunquid hac ratione Conscientiam invincibiliter errantem malè appellamus erroneam, cum potius deberemus appellare rectam juxta hæcenus dicta? Respondeo, quamvis Conscientia invincibiliter erronea à parte rei semper sit recta, utum tamen obtinuisse, ut omnia illa Conscientia dicatur erronea, quæ continet errorem sive practicum, sive speculativum, idèque in divisione conscientiæ in veram & erroneam, ly vera solet accipi pro veritate tam speculativa quam practica. Est verò aliquando loquendum cum multis.

ARTICULUS II. De Conscientia erronea.

SUMMARI A.

1. Exponitur Conscientia erronea.
2. Datur invincibilis ignorantia facti.
3. Item Juris positivi Civilis & Ecclesiastici.
4. Item Juris Divini positivi.
5. Non datur ignorantia invincibilis juris naturalis universi, & quoad notissima principia.
6. Datur quandoque in præceptis naturæ, quæ facili discursu ex primis principiis deducuntur.
7. Datur in præceptis naturæ, quæ obscurius ex primis principiis deducuntur.
8. Confirmat hanc ignorantiam experientia.
9. Absurda opposita sententia.
10. Invincibilis ignorantia in jure naturali inculpabilitas ostenditur.
11. Impugnatur doctrina Jansenii.
12. Quo sensu Scripturæ & PP. ignorantiam appellant peccatum?
13. Objectiones Wendrochii.
14. S. D. loquitur de vincibili ignorantia fidei.
15. Tertullianus & D. Augustinus exponitur.
16. Invincibiliter errans dirigit suos actus secundum legem justitiæ.
17. Nec est difformis Divino judicio quoad formalem bonitatem operationis.

§. I.

Adstruitur invincibilis ignorantia facti & juris positivi.

1. Conscientia erronea dividitur in vincibiliter & invincibiliter erroneam. Error vel ignorantia vincibilis, quam in Tract. de Actib. hum. etiam consequentem diximus, est, quæ hic & nunc poterat & debebat adverti, seu quæ adhibito debito studio ac diligentia superari potuit,

eaque de causa sicuti non tollit voluntarium, ita neque actum peccaminosum à se indirectè causatum excusat à culpa; & sic pariter conscientia ex vincibili ignorantia dicitur licita, quod est illicitum, nunquam potest esse regula rectæ operationis, neque ab operatione sibi conformi illicitiam tollit; sive sit ignorantia juris h. e. legis prohibentis aut obligationis existens, ut si ignores, sitne usura illicita, sitne iste articulus fidei, sitne impedimentum dirimens conjugii in quarto gradu &c. ? sive sit ignorantia facti, ut si ignores, hunc, quem percussis, esse Clericum, hunc diem esse festivum, hanc femineam esse consanguineam, hoc animal, quod videt, esse hominem, hunc reum in judicio esse innocentem &c. Invincibilis ignorantia sive juris h. e. facti est, quæ adhibito debito studio ac diligentia superari non potuit. De qua ad subsequendum notitiam meliorem occurrunt plura ponderanda.

Et primò quidem dari ignorantiam invincibilem facti in confesso est apud omnes contra Guiliel. Paris. tract. de Legibus c. 21. citatum à Sairo thes. l. 2. c. 9. quia tunc datur invincibilis ignorantia, quando in mente nulla suspicio, dubietas, aut confusa saltem notitia oritur; sed in facto, vel aliqua facti circumstantia, etiam ad jus naturale pertinentibus hoc frequenter contingit, quæ cum in aliquo particulari & contingenti consistant, facile possunt hominis etiam sagacis notitiam fallere. Ita Jacobus, quantumvis sciret, jure naturali veritum esse accessum ad frumentam non suam, non tamen peccavit, Liam filiam pro Rachele vera uxore suppositam cognoscens, quia nullam habuit rationem dubitandi, an illa

effet sua uxor. Ita secundum S. Th. 1. 2. q. 75. a. 3. qui patrem occideret, invincibiliter ignorans esse patrem, etsi non ab homicidii, à culpa tamen parricidii abolveretur.

Ita si quis innocenter emit rem furtivam, comedit aut comedendum apponit cibum venenatum, quando bona fide rem furtivam, aut cibum venenatum esse ignorat, & juxta hominum prudentium nec venditor de re, an sit furtiva, nec medicus de cibo, an sit venenatus, solet consuli, nec alia rationabilis causa dubitandi suboritur. Quo casu ex conscientia invincibilis dictamine operans, semper inculpate, imò si alia debita requisita adfint, honestè operatur, quippe cui malitia operationis per ignorantiam antecedentem redditur penitus involuntaria & necessaria, nec proinde aliqua lege (qua pro materia requirit voluntarium liberum) hic & nunc vetita vel imputabilis; nullius enim crimen maculat nescientem, inquit S. August. tr. 89. in Jo. & non tibi imputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis querere, quod ignoras. l. 3. de lib. arbit. c. 19.

Idem secundò dicendum de Juris positivi, Civilis, vel Ecclesiastici ignorantia: nam licet in foro externo non facile audiatur, qui juris ignorantiam præterdit. Per Regul. 13. Juris in 6. ignorantia facti, non Juris excusat, id tamen contingit solum ex præsumptione, quâ quis post debitam legum promulgationem non facile illas ignorare præsumitur. Nihilominus cum humanae leges & statuta sint satis multa, quæ scire nec omnibus possibile est, nec necessarium, facile contingit, eorum aliqua, nullâ subortâ dubitatione ignorari, quam ignorantiam si quis legitime probet, ut si ostendat, se tempore factæ promulgationis absentem, furiosum vel amentem fuisse, etiam in foro externo audiendam & acceptandam fore colligit Sylvius ex c. cum in tua: qui matrimonium accusare possunt.

Unde hæc quoque Juris ignorantia invincibilis à peccato, & censuris illam consequentibus excusat.

Tertiò satis receptum est, etiam Juris Divini positivi ignorantiam invincibilem dari, eamque excusare à peccato. Nam juxta D. August. tract. 89. in Jo. & epist. 10. ad Xystum. & Doct. Angel. 2. 2. q. 10. a. 1. doctrinam, datur infidelitas negativa in iis, qui vel inter infideles nati, & educati, vel Pastorum defectu aut negligentia, vel propriâ hebetudine de fidei nostræ mysteriis nihil audierunt, nihil intellexerunt, quæ infidelitas non est peccatum, sed *pæna peccati* (saltem originalis) quomodo enim credent ei, quem non audierunt: quomodo autem audient sine predicante? Rom. 10. Ideo Christus Joan. 15. Si non venissem, inquit, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent &c. Et D. August. loc. cit. in Joan. respondens, an, ad quos non venit Christus &c. habeant excusationem de suo peccato? dicit habere illos excusationem non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quo in Christum non crediderunt.

Rationem dedit idem S. P. sup. n. 2. Oppositam sententiam damnarunt Sum. Pontiff. Pius V. R. P. Mezg. Theol. Schol. Tom. II.

Gregor. XIII. & Urbanus VIII. in hac propositione Bay. Infidelitas purè negativa in his, quibus Christus non est predicatus, peccatum est.

§ II.

An & quando dari possit invincibilis ignorantia juris naturalis?

Nec quartò negari potest, etiam dari invincibilem ignorantiam Juris seu legis naturalis: nam licet certum sit, non dari invincibilem ignorantiam in adulto, quoad universam naturæ legem, & quoad prima notissima & universalissima præcepta naturæ, quale est illud: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; de quo D. August. in Psal. 57. hoc & antequam lex daretur, nemo ignorare permittitur, ut esset, unde judicarentur, & quibus lex non esset data. Unde D. Th. 1. 2. q. 94. a. 6. de istis præceptis: quantum ad præcepta communia, quæ sunt omnibus nota, lex naturalis nullo modo a cordibus hominum deleri potest in universali: nihilominus magnum est discrimen inter præcepta naturæ, quæ ex iis moralibus notissimis principiis per discursum deducuntur. Nam aliqua ita facile & per se ex illorum noticia consequuntur, ut absque supina negligentia eorundem consequentia ignorari non possit; alia verò difficilius discursu obscurius deducuntur, & vis consequentia non nisi à Sapientioribus penetratur, prout agnoscit S. D. 1. 2. q. 100. a. 11.

Primi generis præcepta absolute considerata saltem ad longum tempus (nam ad breve tempus fortè in pueris ad pleniorum usum rationis tardè venientibus etiam hæc præcepta invincibiliter ignorantur) ignorari non possunt: nam esto, quòd pravâ consuetudine furtum reputetur licitum, tamen modicâ discurrendi facultate ex illo notissimo principio: quod tibi non vis fieri &c. absque labore inferitur: Non furtum facies. Dixi: absolute considerata: nam ut optimè advertit Sylvius 1. 2. q. 76. a. 3. quæst. 2. Conclus. 3. Si illa quoque præcepta notabili circumstantia à peccato excusante afficiantur, ab aliquibus etiam longo tempore invincibiliter ignorari possunt, eò quòd ex tali circumstantia efficiantur obscura, quæ ex se clara videbantur. E. g. clarum est, mendacium, furtum, homicidium, perjurium esse peccata, sed non ita clarum est, sine peccatum falsâ calumniâ falsam calumniam depellere, pejerare, mentiri ad servandam vitam propriam, amici, Principis, occidere seipsum ad vitanda tormenta gravissima, castitatem conservandam, interficere hominem sine spe vitæ cum gravissimis doloribus luctantem, & interficere rogantem, prout Amalecites Saullem interfecit.

Secundi generis præcepta in hominibus non tantum infidelibus, sed etiam fidelibus aliquando invincibiliter ignorantur; non enim ita sunt obvia, ut non etiam Sapientissimi aliquando de illorum veritate dubitent, vel omninò negent. Nam primò æquè Sapientissimus ac Sanctissimus P. Augustinus [referente Esparza append. p. 1. a. 2. & Herinck p. 2. disp. 1. q. 7. num. 60.] l. 1. de Serm. Dom. in monte, dicitur, an uxor à marito dimissa committat peccatum mortale, si alteri marito priori adhuc vivente copuletur? Dicit enim: Si autem dimitatur à viro, cum quo esse

esse cupiebat, mœchatur quidem, qui eam duxerit secundum Domini sententiam, sed utrum & ipsa tali crimine teneatur incertum est. Relato deinde miserabili casu, quod Antiochia debitor in vincula compactus à creditore mortem minitante, nisi solveret, uxori suæ licentiam dederit, ut pareret sollicitationi hominis prædivitis, pecuniam pro mariti liberatione offerentis, si ipsa unâ nocte sui copiam faceret; non audet fœminam de adulterio concubitu condemnare; nihil hic, inquit, in alteram partem disputo, liceat cuique estimare, quod velit. Cassianus & Marulus [teste Sylvio quæst. 2. conclus. 4.] aliique tradiderunt, mendacium officiosum esse licitum. Durandus in 4. dist. 33. quæst. 2. Stando in jure naturali fornicationem non esse graviter vitatam existimavit. Quid quod Jura quoque Civilia permiserint marito necem uxoris in adulterio deprehensa, tanquam ex justa indignatione illatam, quæ in hoc puncto à Jure Canonico corriguntur? ut nil loquar de sapientioribus Ethnicis, è quibus Plato dicebat mendacio utendum esse tanquam helleboro, hoc est, tanquam remedio contra gravissimum, quod è confessione veritatis oritur, discrimen. Cicero de offic. l. 1. agnoscit licitam esse injuriæ illatæ vindictam. Et Tuscul. quæst. 1. fas esse sibi mortem consciscere ad graviorem miseriam declinandam. Ex quibus hoc fit manifestum, quædam præcepta juris naturalis non adeo perspicuè etiam à sagaciori intellectu è primis morum principis derivari; ac proinde saltem à rudioribus, aut Christianæ legis, morumque instructione destitutis absque alia negligentia suæ culpa ignorari.

8. Confirmat eandem ignorantiam experientia Confessariorum, qui deprehendunt, aliqua ab adolescentulis alioquin DEUM timentibus, ignoranter contra legem naturæ patrata, quorum serupulus nonnisi post aliquod tempus & majorem judicii maturitatem suboritur. Vasq. disp. 122. c. 2. affirmat, visum à se rusticum, qui se opus pietatis committere existimabat, si ægrum mortis angoribus pressum, in alteram partem versaret, quò citius animam exhalaret; atque se sufficienti examine hunc errorem inculpabilem in rustico deprehendisse. Ipsimet in Scholis experimur difficultatem in usuræ, duelli, suicidii (ut vocant) malitiâ, perspicuè ex solutis objectionibus ostendendâ. Viguerunt pariter & vigent etiamnum inter sapientissimos Doctores gravissime controversiæ de veritatibus ad jus naturæ pertinentibus. Ita plurimi cum Doct. Angel. affirmant, reum ex privata Judicis sententia innocentem, secundum allegata & probata noxentem, licitè, imò obligatoriè, capitali sententia damnari: alii negant. Censuræ utrinque redimibilis à quibusdam velut usurarius rejicitur, ab aliis ut justus & legitimus admittitur. Reum justè damnatum ad sumendum venenum, ad pugionem pectori infigendum, posse tanquam executorem justæ sententiæ propriâ manu applicare venenatum calicem, infigere pugionem pectori cum Haunoldo defendunt plures graves DD., alii contra negant. Olim ante Concilii Lateran. declarationem sess. 10. magna erat disceptatio, num montes pietatis essent liciti, vel

usurarii, &c. Et quis alterutrius partis Doctores culpabilis errori subiciat, nihil temerè sed rationibus utrinque maturo judicio expensis suam opinionem pronuntiantes? quod tamen est faciendum iis omnibus, qui juris naturalis invincibilem negant ignorantiam.

Adde varia absurda. Nam quæ amplius impropudiosiores erit securitas in inveniendis contractibus, si quantumvis approbent viri docti, Pastores, Doctores & licitum censeant, tamen fieri possit, ut parte rei contractus sit illicitus, & juri naturæ contrarius? tunc enim nec contrahentem, nec consulentes bona fides & ignorantia excusabit, quin culpabilis legem naturæ ignorans, adeoque peccator. Sed neque Theologi poterunt amplius casus resolvere, neque Justitiæ sententiam ferre, ne alios involvant periculo agendi contra jus naturæ, quod per Adversarios nemini invincibiliter ignorare concessum est. Datur ergo etiam juris naturalis invincibilis ignorantia, quippe quæ humano studio superari non semper potest.

§. III.

Propugnatur inculpabilis ignorantia juris naturalis contra Janzenium.

Hinc consecutaneè inferitur contra Janzenium, Sinnichium in Saule Ex- Rege n. 360. & seqq., & fictitium illum Theologum Salisburgensem Wendrochium, invincibilem ignorantiam Juris naturalis modò assertam, esse inculpabilem, & à peccato formali excusare. Ad rationem namque peccati pertinet voluntarium & liberum: sed transgressio legis naturalis invincibiliter ignorata nec est voluntaria, nec libera; ergo non est peccatum. Major est implicite definita à Pio V. Greg. XIII. & Urbano VIII. damnantibus hanc propositionem Bay nostre contradictoriè oppositam. *Ad rationem & definitionem peccati non pertinet ratio voluntaria: Et istam: Homo etiam peccat damnabiliter in eo, quod necessario facit. Est etiam Divi Augustini pluribus locis. In lib. de 2. animab. refert illam propositionem tanquam omnibus notam & decantatam. Nemo peccat in eo, quod vitare non potest. Et l. 3. de lib. arbit. supra cit. c. 19. quem locum allegat, simulque disertè hanc sententiam tradit D. Th. q. 7. de pot. a. 7. a. 3. his verbis: Dicendum, quod ignorantia, quæ est omnino involuntaria, non est peccatum. Et hoc est, quod Augustinus dicit, non tibi imputatur ad culpam, si invitus ignores. Rursus idem D. Augustinus de verit. Relig. c. 14. Usque adeo, inquit, peccatum voluntarium est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc ita manifestum est, ut nulla indoctorum turba dissentiat. Accedit, quòd juxta Trid. Sess. 6. can. 6. si in potestate hominis vias suas malas facere, neque DEUS præcipiat impossibilia: sed evitare id, quod invincibiliter ignoratur, non est in hominis potestate, neque proinde à DEO præcipitur: ergo, si homo ex illa invincibili ignorantia operetur, non facit vias suas malas, neque Divino præcepto [formaliter] contrariatur. Major est certa, quia quod nullo modo cognitum, illud non est liberum aut voluntarium; ipso assente Janzenio l. de grat. Christi*

Christi c. 26. & illud solum dicente esse in nostra libera potestate, quod sit a voluntate cum plena advertentia rationis. Unde in Tract. de Act. hum. dictum: per ignorantiam invincibilem casuali involuntarium simpliciter.

Hinc colliges, falsam esse causalem Janseii, quod ideo ignorantia Juris naturalis sit potius peccatum, quam ignorantia Juris positivi, quia illa est poena peccati originalis, non ista. Nam primò: non minus ignorantia Juris naturalis potest esse invincibilis, quam Juris positivi: sed hæc non est peccaminosa, quia ratione invincibilitatis est antecedens, necessaria, involuntaria: ergo nec illa. Secundò, etiam ignorantia Juris positivi est quoddam vulnus intellectus, & miseria nature: ergo & ipsa est poena & effectus originalis peccati. Tertiò, ignorantia legis Evangelicæ est ignorantia Juris positivi: sed in infidelibus negativè, qui nihil audiverunt de Evangelii prædicatione, infidelitas est poena originalis peccati: ergo aliqua ignorantia Juris positivi est poena originalis peccati. Quartò, sequeretur, hanc ipsam infidelitatem negativam, uti & motus concupiscentiæ, consensum rationis prævenientes, imò & eidem repugnantem esse peccata, eò quòd sint poena & effectus peccati originalis, quorum utrumque est contra definitionem Ecclesiæ, & doctrinam D. August. ac D. Thomæ. Nam quòd infidelitas negativa non sit peccatum, definierunt Summi Pontifices sup. n. 3. relati: docuit quoque D. August. epist. 10. dicens: *In illis, qui non audiverunt, neque potuerunt, poena peccati est non credere, non autem peccatum.* Et D. Th. 2. 2. q. 10. a. 1. *Si infidelitas accipitur secundum negationem veritatis, sicut in illis, qui nihil audiverunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis poena: quia talis ignorantia ex peccato primi parentis consecuta est.* De concupiscentiæ motibus Trid. Sess. 1. c. 5. *Concupiscentiam nocere non posse non consentientibus.* D. August. l. 1. De civitate cap. 21. *Ille concupiscentialis inobedientia, quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?*

Si quando igitur Scriptura, vel PP. ignorantiam peccatum appellant, id faciunt vel nomine peccati metonymicè significando effectum peccati (quo sensu scimus concupiscentiam ab Apost. peccatum appellari) ut agnoscit D. Augustinus l. 3. de lib. arbit. c. 19. dicens: *Non solum peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum [libera enim voluntate, & a sciente committitur] sed etiam illud, quod jam de hujus supplicio consequatur, necesse est.* Vel est sermo de peccato materialiter, non formaliter accepto: vel intelligunt ignorantiam vincibilem, & consequentem, de qua D. Bernard. epist. 77. *Multa scientia nesciuntur, aut sciendi incuria, aut sciendi desidia, aut verecundiâ inquirendi, & quidem ejusmodi ignorantia non habet excusationem.* Ideò, cum Levit. 5. præcipiuntur Sacrificia à Pontifice offerenda pro sua & populi ignorantia. Cum David Psal. 24. orat: *Delicta juventutis mee, & ignorantias meas ne memineris.* Cum Lucæ 12. ignorantibus poena indicitur: *Qui non cognovit, (voluntatem Domini) & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* de vincibili adeoque culpabili

R. P. Mexg. Theol. Schol. Tom. 11.

ignorantia Scriptura loquitur: prout hunc Lucæ textum exponit Theodoretus à D. Thoma in Catena super Lucam relatus. *Sed cur punitur ignorans? quia, cum ipse potuisset, noluit, sed pigritans ipse fuit ignorantia sua causa.*

§. IV.

Solvuntur Objectiones.

Opponit tamen Wendrochius primò celebre illud effatum Angel. Doct. quodl. 3. a. 10. *Nellus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicujus magistri, in talibus enim ignorantia non excusat.*

Secundò. Illud Tertull. de Spectac. c. 20. *Nunquam excusatur, quod DEUS damnat. Nusquam & nunquam licet, quod semper & ubique non licet. Hæc est veritatis integritas, &c. omnia penes veritatem DEI fixa sunt.*

Tertiò. Felix III. Pontifex Max. affirmat, non esse in hominum potestate, contra legem æternam agentes peccato liberare: ita enim inquit epist. 7. *Quòd se decipit ipse, qui fallit, nihilque per nostram facilitatem tribunalis excelsi judicio derogari, cui illa sunt rata, que pia, que vera, que justa sunt.*

Quartò. Augustinus epist. 104. *Si quis bonum putaverit esse, quod malum est, hoc putando utique peccat. Et: Ea sunt omnia peccata ignorantia, quando quis bene fieri putat, quod male fit.* Unde Gratianus r. quæst. 4. *Ignorantia Juris naturalis omnibus adultis damnabilis est.*

Quintò. August. Serm. 44. de diversis c. 6. *Nisi quis secundum justitiæ regulam direxerit actus suos, in errore iniquitatis impingitur.* Subsumitur: sed qui ex ignorantia aliquid agit contra legem DEI, non dirigit actus suos secundum justitiæ regulam: ergo in errore iniquitatis impingitur.

Sextò. Illud: *Justus ex fide vivit.* Rom. 1. omne, quod non est ex fide, peccatum est. c. 14. quibus significatur [exponit Wendrochius] tum demum justas ac vivas hominis actiones, cum lumine fidei diriguntur, malas esse, si non diriguntur. Sed qui falsam opinionem sequitur, ratione fortasse vivit, fide non vivit, quia fides falsa, fides non est, inquit D. Bernard.

Septimò. Nil crebrius in S. Script. quàm quòd omnes via DEI veritas. Psal. 118. alia esse judicia DEI, alia hominum. *Esse viam, qua homini videtur recta, cujus novissima ad mortem ducunt.* Proverb. 16. *Christus ipse Jo. 12. Sermo, quem locutus sum, ipse judicabit eum in novissimo die.* Quæ omnia ostendunt, vitam non ad humanas opiniones, sed legis Divinæ normam exigendam, nec excusandum fore, qui propriâ perluasione in ignorantiam & errorem abductus à semita æternæ veritatis deflexerit.

Respondeo. Omnia hæc argumenta nimium probare, ipsismet adversariis solvenda: Probant quippe, nec Juris positivi, præsertim Divini ignorantiam à peccato excusare. Et ad 1. constat S. D. loqui de vincibili erronea opinione, non tantum Juris naturalis, sed fidei, cujus falsitas ex recurfu ad S. Script. & Ecclesiæ authoritatem deprehendi potuit, ut patet ex sequentibus ipsius verbis: *Qui ergo assentit opinioni alicujus magistri*

P 2 contra

contra manifestum scripturae testimonium, sive contra id, quod publice tenetur secundum Ecclesiae auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari

15. Ad secundum. Locus ille Tertulliani tantum probat, legem naturalem esse immutabilem, ex quo tamen non sequitur, ad culpam imputari, quod ex invincibili ignorantia contra illam committitur: tale enim factum nec DEUS damnat, qui non aliter ad sequendam suam legem nos obligat, nisi quantum illa per rationem est intimata atque propolita.

Ad tertium. Felix Papa sufficienter declarat, sibi de vincibili falsitate sermonem esse, cum illam facilitatem, h. e. nimis facilem credulitatem & assensum appellat.

Ad quartum. D. Augustinus seipsum in textibus supra allegatis satis explicat, & de vincibili ignorantia intelligendum insinuat. Idem dixeris de sententia Gratiani, quamvis etiam videatur juris naturalis nomine intelligere prima vel notissima morum dogmata, quae nec vincibiliter, nec inculpatè ignorari, ultrò concedimus.

16. Ad quintum nego, quòd, qui cum invincibili errore contra naturae legem operatur, non diri-

gat actus suos secundum justitiae legem, cum non alia sit operantis intentio, quam velle operari quod omnibus bene pensatis hic & nunc Divinae justitiae & regulae consentaneum arbitratur, quamvis in istius regulae applicatione ipsam falli contingat.

Ad sextum: si quid ille locus Apostoli in praesens probaret, etiam illud haereticum dogma probaret: Omnes infidelium operationes esse impuras & peccaminosas, quippe influxu fidei deturatas. Primus igitur locus plus non probat, quam primum vitae spiritualis initium fidem esse. Alter locus sequenti articulo exponetur.

Ad septimum. Haud dubie alia sunt iudicia DEI, quam hominum, sive homo vincibiliter sive invincibiliter, sive in materia Juris naturalis, sive positivi à regula Divinae legis exorbitat, hoc tamen discrimine, quòd invincibilis error alius est iudicium DEI tam de materiali, quam de formali bonitate operationis; in errore vero vincibili est aliud tantum quoad materiale ipsius bonitatem, non autem formalem, ellque proinde difforme iudicio hominis speculativo, non autem practice practico.

ARTICULUS III.

Quae sit obligatio Conscientiae rectae & erroneae?

SUMMARI A.

1. Conscientia semper obligat negativè.
2. Erronea obligat per accidens.
3. Invincibiliter erronea positivè, vincibiliter erronea tantum obligat negativè.
4. Quid in casu, quo conscientia vincibiliter erronea dicitur esse pejerandum?
5. Perplexitas orta ex conscientia vincibiliter erronea non excusat à peccato.
6. Disparitas inter iudicium conscientiae vincibiliter & invincibiliter erroneae.
7. Agere contra conscientiam non est speciale peccatum.
8. Conscientia proponens obligationem sub veniali excusat à mortali.
9. Quid si Conscientia proponat objectum sub generali ratione prohibiti?
10. Perplexitas ex invincibili errore excusat à peccato.
11. Obligatio Conscientiae est indispensabilis.
12. Magis obsequendum Conscientiae, quam praecepto Superioris.

§. I.

Discrimen inter obligationes Conscientiae.

1. Conscientiam consulentem, quae dicitur aliquid agendum, vel omittendum per modum consilii, nullam parere obligationem, certum est. Atqui, cum Conscientia dicitur aliquid tanquam ex praecepto faciendum, vel omittendum, sive sit recta, sive erronea, semper obligat, ne quis contra ipsam operetur. Ita S. D. I. 2. q. 19. a. 5. universaliter affirmans: *Omne, quod est contra Conscientiam, peccatum est.* Et quodl. 3. a. 27. *Omnia Conscientia sive recta, sive erronea, sive per se mala, sive indifferentibus est obligatoria, ita ut,*

qui contra Conscientiam facit, peccat. Probat hoc Apostolo Rom. 14. dicente, *omne quod non est ex fide, peccatum est.* Ubi ex S. D. & communiter interpretum acceptione ly ex fide, idem est, quod ex dictamine Conscientiae: neque enim Apostolus loquitur ex fide Divina, speculativa, supernaturali [ut testatur Tirinus allegans in hunc sensum S. Chrysostomum, Ambrosium, aliosque PP.] sed humana, morali, particulari, hoc est, illa credulitate & assensu practico, quo mihi persuado, id licere, quo hic & nunc tali modo operor. Loquitur namque Divus de Conscientia erronea quorundam Neo-Christiano, qui cibos Judaeis in antiqua lege prohibitos, etiam sibi in nova lege interdicitos existimantes, iisdem nihilominus vescabantur.

Ratio est: quòd lege naturali cautum sit, ne quis operetur contra praeceptum DEI, quod revera est, vel esse existimatur, & hoc ipso hominem peccare necesse sit, si ligat objectum sibi propositum tanquam moraliter malum; sed quisquam agit contra conscientiam, agit contra praeceptum DEI, quod revera est, si conscientia licet errata, vel tale existimatur, si conscientia sit erronea, ergo peccat contra legem naturalem sedendo objectum, quod sibi hic & nunc inhonestum & vitium apparet.

Est tamen duplex valde notabile discrimen inter obligationem conscientiae rectae & erroneae. Nam primò; *Recta* (inquit S. D. q. 17. de Verit. a. 4.) *ligat simpliciter, & per se, erronea autem secundum quid, & per accidens.* Dico autem ligare simpliciter, quia ligat absolute, & in omnem eventum; erronea ligat ex suppositione, & sub conditione, quòd credatur esse recta.